

Josip Lisac, Zadar

PROBLEM OBRAĐENOSTI LEKSIKA GORANSKIH GOVORA

Iako je hrvatska dijalektologija dala i veoma značajne leksikografske rezultate¹, ipak možemo utvrditi da je nužan ubrzan i pojačan rad na tome planu, osobito kad se radi o idiomima kajkavske skupine dijalekata². U tu skupinu dijalekata ubrajamo i goranski dijalekt, koji predstavlja jednu od specifičnih klasifikacijskih jedinica u okviru hrvatskosrpskog jezika. U tome smislu spominjem gledanje Dalibora Brozovića³ o goranskom dijalektu kao podgrupi kajkavskih dijalekata, što samo po sebi govori o razlici goranskog dijalekta u odnosu na zagorsko-međimurski, križevačko-podravski, turopoljsko-posavski i prigorski, koji dijalekti čine drugu podgrupu kajkavskoga narječja, a posebnu bi podgrupu mogao predstavljati i donjosutlanski dijalekt (odnosno donjosutlanska dijalekatska oaza). Gorski kotar, taj većinom kajkavski ali i štokavski i čakavski kraj⁴, također je nezadovoljavajuće leksiko-

¹ Ovom prilikom spomenimo samo ova djela: Stjepan Sekereš, niz rječnika objavljenih u okviru posebnih rasprava u *Hrvatskom dijalektološkom rječniku i Zborniku za filologiju i lingvistiku*; Blaž Jurišić, *Rječnik govora otoka Vrgade* (JAZU, Zagreb 1973); Stjepko Težak, vrlo opsežan rječnik u raspravi »Ozaljski govor« (*Hrvatski dijalektološki zbornik*, knj. 5, Zagreb 1981); Mate Hraste / Petar Šimunović, *Čakavisches-deutsches Lexikon*, Köln—Wien 1979, Reinhold Olesch / Petar Šimunović, *Čakavisches-deutsches Lexikon*, Köln—Wien 1980. Razumije se, svojom se monumentalnošću osobito ističe *Čakavisches-deutsches Lexikon*, i to ne samo među spomenutim djelima ili u serbokroatistici nego i u slavistici uopće.

² Osim već spomenuta rječnika, Stjepko Težak je u posljednje doba objavio još dva rječnika, u radnjama »Sjeverni govori čakavsko-kajkavskog međunarječja u karlovačkom četveroriječju« (*Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, knj. 16, Zagreb 1979, str. 37—52) i »Dokle je kaj prodro na čakavsko područje?«, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, knj. 5, Zagreb 1981, str. 169—200. Zbog studija leksika u njoj, spominjem još Težakovu radnju »Dijalekatska osnovica u jeziku Frana Krsta Frankopana«, *Filologija*, 8, Zagreb 1978, str. 341—353. Važno je navesti i rad Josipa Hermana »Prilog poznavanju leksičkoga blaga u govoru Virja«, *Filologija*, 7, Zagreb 1973, str. 73—99. Vidi također prilog Kazimira Svibena »Leksičko bogatstvo govora zlatarskog kraja«, *Kajkavski zbornik. Dani kajkavske riječi*, Narodno sveučilište »Ivan Goran Kovačić« u Zlataru, Zlatar 1974, str. 135—154.

³ »O strukturalnim i genetskim kriterijima u klasifikaciji hrvatskosrpskih dijalekata«, *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, III, 1960, str. 82. Usp. također mišljenje Pavla Ivića iznijeto npr. u radu »O klasifikaciji srpskohrvatskih dijalekata«, *Književnost i jezik*, Beograd, X/1963, br. 1, str. 25—37. — U podrobnije raspravljanje o toj problematici ovdje se ne upuštam.

⁴ Dijalekatski je Gorski kotar zanimljiv i zbog činjenice što u njemu žive govornici spomenutih triju narječja. Prema Antunu Buriću (*Povijesna antropomija Gorskog kotara u Hrvatskoj*, Društvo za zaštitu prirodne, kulturne i povijesne

grafski obrađen. Dajući takvu ocjenu moramo se sjetiti da su poznati filolozi Strohal i Majnarić rođeni u Gorskom kotaru⁵ i da su puno pažnje posvećivali dijalekatskim osobinama svoga zavičaja, s time da je proučavanje goranskih govora jedno od osnovnih područja rada Rudolfa Strohala. On je u prvim desetljećima našeg stoljeća izvanredno marljivo istraživao dijalekatske značajke Gorskog kotara i napisao više rasprava o goranskim govorima⁶, ali nije sastavio kakve zbirke riječi ili napisao rječnika nekog od gorsko-kotarskih idioma. Nikola Majnarić u tri je rada⁷ pisao o govoru rodne Ravne Gore, međutim, niti on nije se prihvatio sastavljanja dijalekatskog rječnika. Šezdesetih godina Božidar Finka i Vida Barac-Grum poduzeli su sustavno i temeljito istraživanje dijalektalnog stanja u Gorskom kotaru, poklonili su pažnju i bilježenju leksika, ali do danas njihovi najavljavani rječnici nisu objelodanjeni⁸. Kad je 1969. publicirana knjiga *Brod-Moravice* (Osnovna škola Brod-Moravice, Brod Moravice 1969) i u njoj rasprava Viktora Jurkovića »Brod-

baštine Gorskog kotara, Rijeka 1979, str. 30), danas u Gorskom kotaru 69% stanovništva govori kajkavski, 17% štokavski, 13% čakavski, dok »ostali« čine 1%. Iako su — već prema tomu koje područje smatramo Gorskim kotarom — mogući i drugačiji rezultati, ipak je sigurno da navedeni postoci približno pokazuju kakvo je u Gorskom kotaru dijalekatsko stanje. Ovome moramo dodati i činjenicu da pripadnost nekih naselja određenim narječjima nije lako ni jednostavno odrediti. Usp. npr. Strohalov članak »Narječja u današnjoj modruško-riječkoj županiji« (*Nastavni vjesnik*, Zagreb, XIII/1904—1905, str. 265—269), gdje se govori i o »kajkavsko-čakavskoj mješavini«. — Rasprava Svetlane Zajceve »Specifična slovenska leksika u savremenim čakavskim govorima« (*Prilozi proučavanju jezika*, 3, Novi Sad 1967, str. 69—110) predstavlja vrijedan i za naše potrebe važan prilog, međutim, rezultati bi bili još znatniji da je čakavski leksik temeljitije uspoređen i s leksikom kajkavskog narječja, pa i s kajkavskim leksikom zabilježenim u Gorskom kotaru.

⁵ Strohal je rođen u Lokvama, a Majnarić u Ravnoj Gori, što će se u stanovitoj mjeri odraziti na njihove bibliografije, osobito Majnarićeve. Naime, Majnarić je u dijalektologiji prisutan jedino kao obrađivač ravnogorskog govora.

⁶ »Neke dijalektske osobine iz trgovišta Vrbovskoga«, *Nastavni vjesnik*, XI/1902—1903, str. 548—563; »Osobine današnjeg lokvarskog narječja«, *Rad JAZU*, knj. 152, 1903, str. 162—248; »Osobine današnjeg delničkog narječja«, *Rad JAZU*, knj. 153, 1903, str. 115—208; »Osobine današnjeg ravnogorskog narječja«, *Rad JAZU*, knj. 162, 1903, str. 28—109; »Neke dijalektske osobine iz trgovišta Mrkopolja«, *Nastavni vjesnik*, XIV/1905—1906, br. 9, str. 665—673, br. 10, str. 743—752; »Današnje narječje u Brodu na Kupi«, *Rad JAZU*, knj. 196, 1913, str. 53—85. — Opcenito govoreći, na slabosti je Strohalova dijalektološkog rada više puta ukazivano, međutim, taj njegov rad dosad nije cjelovitije prikazan. Obično se, naime, podrobnije analiziraju neki drugi vidovi njegova djelovanja. Usp. npr. raspravu Tomislava Majetića »Život i rad povjesničara i pisca Rudolfa Strohala«, *Zbornik Histijskog arhiva u Karlovcu*, 2, Karlovac 1970, str. 257—279.

⁷ »Jedna zanimljiva pojava u ravnogorskom narječju«, *Južnoslovenski filolog*, Beograd, 3/1922—1923, str. 35—40; »Jedno rovtarsko narječje u Gorskom kotaru«, *Južnoslovenski filolog*, 17/1938—1939, str. 135—149; »Neke sintaktičke pojave u ravnogorskom narječju«, *Ivšičev zbornik*, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb 1963, str. 243—254.

⁸Vida Barac — Božidar Finka, »Izvještaj o istraživanju govora Lukovdola u Gorskom kotaru«, *Ljetopis JAZU*, knj. 69, 1963, str. 346—348; Isti, »Ispitivanje govora u Gorskom kotaru«, *Ljetopis JAZU*, knj. 70, 1965, str. 385—389; Isti, »O govoru Delnica i Broda na Kupi u Gorskom kotaru«, *Ljetopis JAZU*, knj. 72, 1967, str. 431—436; Božidar Finka, »Gorskotarska kajkavština u našem dijalekatskom mozaiku«, *Kajkavski zbornik. Dani kajkavske riječi*, Narodno sveučilište »Ivan Goran

moravičko narječje» (str. 207—231), tiskana i kao posebno izdanje, dobili smo prvu publiciranu zbirku riječi jednoga od goranskih govora, pa ćemo tu Jurkovićevu zbirku u ovom radu i nešto podrobnije proanalizirati. Sasvim je naravno da ću, sažeto prikazujući leksikografsku obrađenost Gorskog kotara, osim na Jurkovićevu zbirku riječi, povećanu pozornost obratiti i na ostale meni poznate dijalekatske rječnike i zbirke riječi, tiskane i netiskane. Drugo, govorit ću o rječnicima uz izdanja folklorne i dijalektne književnosti. Dalje, razmotrit ću ukratko i pitanja kako bi se i koliko postojeći dijalektološki zapisi mogli leksikografski iskoristiti, odnosno, koliko bi u tom smislu bila iskoristiva dijalektna književnost te novinski članci na goranskim dijalekatskim idiomima.

Svoju raspravu »Brodmoravičko narječje« Viktor je Jurković dobrim dijelom napisao po ugledu na Strohalovu raspravu o govoru Broda na Kupi, prihvativši i neka loša Strohalova rješenja, npr. prozodijska⁹. Autor nije dijalektolog, već je književnik; nedostaci njegova rada lako su uočljivi, međutim, on je odličan poznavalac govora svoga rodnog mjesta te donosi i nekoliko tekstova. Tekstovi nisu zabilježeni dovoljno precizno, ali je Jurkovićevo bilježenje ipak nešto vjernije od Strohalova¹⁰. Kao i Strohal u raspravama o govoru Mrkoplja i Broda na Kupi, i Jurković kratko piše o tuđim riječima u brodmoravičkom idiomu i daje »Tumač manje poznatih riječi« spomenutih u tekstovnim priložima. Na kraju rada nalazi se zbirka od oko 300 riječi, za koje autor kaže da »se po obliku znatno ili potpuno razlikuju od riječi istoga značenja u književnom, štokavskom dijalektu« (str. 226). Jurkovićev leksikografski rad nije zahtjevan: on niže abecednim redom neakcentuirane riječi, među kojima ima i onomastičkih podataka. Uz natuknice, bez oznaka gramatičke pripadnosti, dolaze njihova značenja, adekvati na hrvatskome književnom jeziku, a javljaju se i elementi leksikonske obradbe. Poneka se riječ navodi i u kontekstu. Kad bismo Jurkovićevu zbirku promatrali s leksikografskog stanovišta, mogli bismo nabrojiti niz nedostataka njegova rada, međutim, važno je istaći da je autor ipak postigao ono što je želio: sačuvao je od zaborava nešto od zaista zanimljivog brodmoravičkog leksičkog bogatstva¹¹.

Nekoliko stotina riječi ima i »Prezidansko-hrvatski rječnik«, tiskan u godišnjaku *Lizdaj* (Prezid) 1978. godine, broj 6¹². Sastavili su ga domaći entuzijasti, Josip Pavlin-Štanfol i Bogdan Mlakar-Piken, a doživio je i drugo iz-

Kovačić» u Zlataru, Zlatar 1974, str. 29—43; Isti, Štokavski ijekavski govori u Gorskom kotaru«, *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, Novi Sad, XX/1, 1977, str. 145—172; Isti, »Štokavski ikavski govori u Gorskom kotaru«, *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, XX/2, 1977, str. 167—197; Vida Barac — Božidar Finka, »Govori i nazivlje«, *Gorski kotar*, Fond knjige »Gorski kotar«, Delnice 1981, str. 418—431.

⁹ Strohalova rasprava citirana je u bilješci 5. Npr. Jurković, kao i Strohal, označuje nenaglašene dužine, koje su i u Brodu na Kupi i u Brod Moravicama likvidirane. Ni jedan ni drugi autor ne uspijeva valjano iskoristiti zapažanje da se zapravo u tim mjestima izgovara zatvoreno *e*, itd.

¹⁰ U Jurkovićevu slučaju radi se o temeljitu poznavanju govora, dok je Strohal pisao i o idiomima koje nije dovoljno ispitao.

¹¹ Nešto leksika nalazimo i u Jurkovićevoj knjizi *Po dragom goranskom zavijaču — Brodmoravički kraj*, Kajkavsko spravišće, Zagreb 1981, gdje su objavljene i slike nekih predmeta kojih se nazivi nepretenciozno donose.

¹² *Lizdaj* je glasilo koje u skromnoj opremi izdaje Pustno društvo Prezid.

danje, koje je priredio Bogdan Mlakar. Taj je rječnik po preciznosti bilježnja i u leksikografskom smislu još manjih ambicija od Jurkovićeve zbirke riječi, ali ga treba spomenuti jer je sigurno da je nešto od starog prezidanskog leksika sačuvano za buduće naraštaje upravo u njemu.

Terenski zapisi Božidara Finke i Vide Barac-Grum odlikuju se znatnom pouzdanosti i poklanjanjem pažnje i nijansama, a osobito treba istaći i nazočnost modernih metoda u njihovoj analizi govornih fenomena. Napominjem da u neobjavljenoj magistarskoj radnji Vide Barac-Grum »Karakteristične osobine lukovdolskoga govora« nalazimo i akcentuirani rječnik s preko 400 riječi. U raspravi o štokavskim i ijekavskim govorima te u raspravi o štokavskim ikavskim govorima u Gorskom kotaru Božidar Finka spominje rječnik koji bi se imao pojaviti¹³, a u članku »Govori i nazivlje« B. Finka i Vida Barac-Grum uz opsežnu studiju o goranskim idiomima najavljuju i rječnik¹⁴. Sigurno je da bi tiskanje jednoga ili više rječnikâ tih istraživača značilo ne samo velik doprinos proučavanju goranskih govora nego i znatno obogaćenje poznavanja leksika hrvatskosrpskog jezika-dijasiswa i da bi bilo korisno za daljnji studij južnoslavenskih jezika.

Izvanredan poznavatelj delničkog govora bio je dijalektolog-amater Ivan Muvrin¹⁵, koji se desetljećima bavio delničkim idiomom, međutim, za života je objavio samo jedan općeniti člančić o delničkom govoru. Pouzdano znam da je on izradio rječnik delničkog govora, no nije tiskan i nije dostupan našoj znanosti.

Dodajem ovdje da je nezaobilazan leksikografski rezultat postignut na području onomastike: najveći i najznačajniji dio knjige Antuna Burića *Povijesna antroponimija Gorskog kotara u Hrvatskoj* predstavlja »Rječnik prezimena abecednim redom«. U izvođenju prezimenâ iz raznih grafija autor je nerijetko griješio, a neke je teško dostupne zapise prezimenâ zasigurno izostavio. Zbog toga bi drugo izdanje te knjige trebalo biti i upotpunjeno i prepravljeno¹⁶.

Već spominjani Rudolf Strohal u svojim je dijalektološkim radnjama obradio govor ovih goranskih mjesta: Delnica, Lokava, Ravne Gore, Broda na Kupi, Mrkoplja i Vrbovskoga. U tim je mjestima sabirao i narodne pripovijetke, publicirao ih u knjigama te im dodavao rječnike¹⁷. I za zapise na-

¹³ *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, XX/1, str. 149; *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, XX/2, str. 185.

¹⁴ *Gorski kotar*, Delnice 1981, str. 419.

¹⁵ Život i rad toga proučavatelja delničkog idioma u najkraćim crtama prikazujem u napisu »O Ivanu Muvriću — u povodu pete obljetnice smrti«, *Istra*, Pula, 19/1981, br. 7—8, str. 116—117.

¹⁶ To sam djelo prikazao u članku »Goranska prezimena kroz povijest«, *Istra*, 17/1979, br. 8—9, str. 97—102.

¹⁷ *Hrvatskih narodnih pripovijedaka knjiga II: Narodne pripovijetke iz grada Karlovca, sela Lokava, Delnica i trgovišta Vrbovskoga*, Karlovac 1901; *Hrvatskih narodnih pripovijedaka knjiga III: Narodne pripovijetke iz grada Rijeke, trgovišta Mrkoplja i Ravne Gore, te sela Broda na Kupi i Oštarija*, Karlovac 1904. — U svojoj knjigi *Narodne pripovijetke i pjesme iz Hrvatskog primorja* (Kraljevica 1876) Fran Mikuličić je uvrstio i pjesme za koje tvrdi da ih je skupio u Delnicama i u Fužinama, gdje se i u njegovo doba, naravno, govorilo kajkavski, s napomenom da je u Fužinama bio i ostao očit čakavski utjecaj. Međutim, te su pjesme čakavske. Tim se pitanjem još svakako valja pozabaviti.

rodnih pripovijedaka i za njima pridružene rječnike možemo ponoviti, suprotno Strohalovim tvrdnjama kako ih je bilježio baš onako kako su mu domaći ljudi pripovijedali, da su nedovoljno pouzdani i kad se radi o glasovima i kad se radi o akcentuaciji (gdje su zapisani naglasci) i kad se radi o leksiku. Ipak, ti su rječnici vrlo opširni i mogu biti izvanredno korisni za studij leksika u Gorskom kotaru, dijelom i s obzirom na pažnju koju autor poklanja pitanju podrijetla dijalekatskog vokabulara.

Moglo bi se uvjetno reći da je lukovdolskim idiomom pisana zbirka Ivana Gorana Kovačića *Ognji i rože* koja predstavlja jedan od brojnih izvora za Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika¹⁸. Ta knjiga zacijelo ne predstavlja vjerodostojan dijalektološki materijal, poglavito uzmemo li u obzir naglasak¹⁹. Rječnik uz pjesme, što su ga sastavili sâm Goran i zaslužni priređivač Goranovih djela Dragutin Tadijanović, služi uglavnom dobro čitateljima Goranove lirike²⁰. Prilično opširan »Rječnik« tiskan je u knjizi *Bejle gauob* Zlatka Pochobradskog²¹, pisanoj kajkavskim govorom Gerova, dok je opsegom skromniji rječnik uz zbirku pjesama na fužinskom idiomu Franje Švoba-Franine *Z grunta*²². U *Antologiji novije kajkavske lirike*²³ Mladena Kuz-

¹⁸ *Ognji i rože*, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb 1945. Sedam je Goranovih ranih kajkavskih pjesama objavljeno u knjizi *Prvi koraci*, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb 1949, str. 81–92. — Usp. radnju Božidara Finke »O rječniku hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika«, *Rasprave Instituta za jezik JAZU*, knj. II, Zagreb 1973, str. 200.

¹⁹ Sasvim je prirodno što dijalektna književnost nije posve ili nije uopće pouzdana kao dijalektološki zapis. U samoga Gorana, kao i u nekih drugih autora, ujedinjeno je nastojanje da pišu liriku na *određenom idiomu* i da stvaraju liriku *naglašene estetske vrijednosti*. Jasno je da dijalektni pjesnici ne stvaraju da bi ostavili pouzdanu građu, pa se, prema tomu, i akcent koristi da bi se stvorio odgovarajući ritam pjesme, u poeziji izvanredno važan. Iznijet ću i ovom prilikom primjer da je 1937. u 6. broju *Hrvatske revije* Goran objavio pjesmu »Kiša, sonce i stari mlinar« i da je naslov toj pjesmi u knjizi *Ognji i rože* »D'žd, sonce i stari mlinar«. Prije drugog svjetskog rata u Lukovdolu se u značenju »kiša« govorilo samo *gōdina*, međutim, oblik *dažd* sasvim se sigurno u Goranovu zavičaju nikad nije govorio, već bi mogli biti oblici *daš*, *dāš* ili slično. *D'žd* je uz posljednje vjerojatno preuzeto iz književnog jezika, a riječ *kiša* u Lukovdolu je u posljednje doba sve frekventnija. Samoglasno *l* u Lukovdolu daje *u*, pa se govori npr. *sunce*. U značenju »brašno« u I. G. Kovačića čitamo i primjere prema *muka* i primjere prema *melja*. Stanovnici Lukovdola govore samo *melja*, međutim, u *Ognjima i rožama* imamo oba primjera, jer je Goran među kajkavcima, čakavcima i od Slovenaca vjerojatno čuo i *muka* odnosno *moka*, pa te primjere nije osjećao tuđima kao što ih u stanovitoj mjeri osjećaju žitelji Lukovdola. Jezik Goranove dijalektne poezije opširnije obrađujem u prilogima »O jeziku Goranove kajkavske zbirke 'Ognji i rože'« (*Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, sv. 19, 1979/1980, str. 45–59) i »Jezik goranske dijalektalne književnosti (Prilog jezičnoj problematici hrvatske literarne novokajkavštine)«, (*Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, sv. 21, 1981/1982).

²⁰ Potrebno je, npr. u »Rječniku« navesti *lajt* umjesto *lajta*, jer je ta riječ muškog roda. Nešto dijalekatskih riječi nalazimo i u »Rječniku« koji je sastavio Bratoljub Klaić: Ivan Goran Kovačić, *Novele, pjesme, eseji, kritike i feljtoni*, Zora — Matica hrvatska, Zagreb 1975, str. 285–295.

²¹ *SIZ* u oblasti kulture — Čabar, Čabar 1980, str. 111–123. Pochobradsky je objavio i knjigu *Uognišće*, Riječko književno i naučno društvo, Rijeka 1981.

²² Riječko književno i naučno društvo, Rijeka 1976, str. 95–97. Švob je također autor knjige *Va našimu dvorišči*, Riječko književno i naučno društvo, Rijeka 1975.

manovića tumačenja pojedinih riječi redovito se nalaze ispod pjesama, ne na kraju knjige; takav je slučaj, osim s leksikom pjesama Ivana Gorana Kovačića, i s leksikom pjesama Ravnogorca Zdravka Čadeža.

Dijalektološki zapisi, objavljeni ili neobjavljeni, mogu služiti za pripremanje dijalekatskih rječnika. Tako je, npr., Strohalove bilješke iz Delnica, Mrkoplja i Rijeke za *Rječnik govora otoka Vrgade* koristio Blaž Jurišić²⁴. Kako se iz dosad rečenog može zaključiti, Strohalov veoma obiman materijal ne može posve adekvatno poslužiti za stvaranje goranskog rječnika ili kakvo-ga rječnika hrvatske kajkavštine i slično, jer su njegovi zapisi često nepouz-dani. Strohal je nedovoljno siguran u međusobnom razlikovanju pojedinih govora, a mjestimice navodi i riječi koje se zasigurno u određenim mjesti-ma nisu govorile. Majnarićevo bilježenje, općenito govoreći, znatno je točnije od Strohalova. Pavle Ivić²⁵ nije publicirao puno građe prikupljene u nekoliko goranskih mjesta, ali njegov je doprinos poznavanju goranskih kajkavskih govora ipak velik. Nisu mnogo materijala tiskali ni Božidar Finka ni Vida Barac-Grum, koji su (i) punktove u Gorskom kotaru ispitivali za atlase. Tako je Finka obradio četiri punkta (Delnice, Gerovo, Čabar, Gomirje) za Srpsko-hrvatski dijalektološki atlas, a i Vida Barac-Grum obradila je četiri punkta u Gorskom kotaru za taj atlas (Ravna Gora, Lokve, Lukovdol, Brod na Kupi). Punkt Močila obradila je Vida Barac-Grum za potrebe Općeslavenskog lingvi-stičkog atlasa, pa se podaci i iz toga goranskog naselja koriste u tome veli-kom projektu²⁶. Do specifične obradbe delničkog idioma došlo je u istraži-vanjima Wande Pomianowske, npr. u radu »Razlike u pogledu tvorbe reči u nazivima nosilaca zanimanja u južnoslovenskim dijalektima«²⁷, gdje su u sklopu južnoslavenskog kompleksa prikazane i osobine toga naselja, izme-đu ostaloga i na kartama. Sva ostala zapisana građa, neka više — neka manje²⁸, može poslužiti i u leksikografskom radu.

Rekosmo već da Goranova knjiga pjesama *Ognji i rože* nije vjerodo-stojan dijalektološki materijal, a to joj zacijelo niti nije bio pravi cilj. Oso-bito bi se to i u puno većoj mjeri moglo reći za kajkavske pjesme iz prve

²³ *Kaj*, Zagreb, VIII/1975, br. 3—5.

²⁴ Djelo citirano u bilješci 1, str. 13.

²⁵ »Prilozi poznavanju dijalekatske slike zapadne Hrvatske«, *Godišnjak Fi-lozofskog fakulteta u Novom Sadu*, knj. VI, 1961, str. 191—212.

²⁶ V. »Bibliografije radova znanstvenih radnika Zavoda za jezik«, u: *Rasprave Zavoda za jezik*, knj. 4—5, Zagreb 1979, str. 263, 291. (Severin na Kupi u bibliografi-ji Vide Barac-Grum treba promijeniti u Močila; u novoizašlom kapitalnom djelu *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih go-vora obuhvaćenih Općeslovenskim lingvističkim atlasom*, Akademija nauka i um-jetnosti Bosne i Hercegovine, Posebna izdanja, knj. LV, Sarajevo 1981, treba na 12. str. Močila unijeti podatak da se nalaze u općini Vrbovsko a ne u općini Kar-lovac); *Ljetopis JAZU*, knj. 85, Zagreb 1982, str. 138.

²⁷ *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, XII, 1969, str. 25—41; XIII/1, 1970, str. 165—184.

²⁸ Npr. Ivan Brabec, »Mješoviti govori na sjevernoj periferiji hrvatskosrpskog jezika«, *Ljetopis JAZU*, knj. 73, 1969, str. 421—425; Marija Pavešić, »Delnički govor«, *Delnice 1481—1981*, Delnice 1981, 95—99; Antun Herljević, *Ravna Gora*, P. o. iz *Vjesnika Historijskog arhiva u Rijeci i Pazinu*, br. 10, Rijeka 1965, str. 45—51; Alojz Crnić, »Prinosi za goransku etnografiju«, *Gorski kotar*, Delnice 1981, str. 371—411.

faze njegova stvaralaštva, posebice gledano iz lukovdolskog aspekta. Odnos poezije Franje Švoba-Franine (Fužine), Zdravka Čadeža (Ravna Gora) i Zlatka Pochobradskog (Gerovo) prema određenim mjesnim govorima veoma je složen, a u velikoj su mjeri vjerna brodmoravičkom govoru prozna nastojanja Viktora Jurkovića, osobito u knjizi *Brodmoravički kraj*. Međutim, sâm je lukovdolski govor puno prikladniji za grafemsko oblikovanje od ravnogorskog, gerovskog i brodmoravičkog, a nešto je kompliciraniji od fužinskog²⁹. Dijalektalna poezija Goranâ, vidjeli smo već, tiska se i u najnovije doba³⁰, a prilično je (po jeziku) interesantna dijalektalna poezija tiskana između dvaju svjetskih ratova u listovima *Gorski kotar* i *Goranin*. Ti listovi³¹ donosili su i dosta žurnalističkih priloga na dijalekatskim idiomima te i u njima registriamo upravo spomenute grafemske teškoće. Dijalektalna književnost i publicistika pisana mjesnim govorima — kako smo već istakli — veoma je nepouzdana za leksikografske (i druge, dijalektološke) svrhe, ali ipak postoji mogućnost da se u tim zapisima pronađu značajke koje drugačije nisu zabilježene, a nekad su postojale, pa možda još i danas postoje, samo ih je teško otkriti.

U zaključku ističemo, da bi se Jurkovićeve zbirke riječi mogla nazvati ilustrativnom i da sadrži skroman ali ipak važan izbor iz brodmoravičkog leksika, a takva ocjena vrijedi i za rječnik prezidanskog govora Mlakara i Pavlina. Svakako, dobrodošli su i skromni leksikografski pokušaji nelingvisti (odnosno neprofesionalnih lingvisti) — dobrih poznavatelja pojedinih govora. Nisu zanemarivi ni rezultati postignuti u popratnim rječnicima uz izdanja folklorne i dijalektne književnosti. Sva dosad izrađena leksikografska djela, objavljena ili neobjavljena, bilo bi korisno kritički iskoristiti u stvaranju rječnika goranskog dijalekta ili rječnika goranskih kajkavskih govora, a u tu bi svrhu bilo nužno i daljnje prikupljanje dijalekatskog materijala. Skupljeni leksik Gorskog kotara dao bi mogućnost usporedbe rječničkih osobina u pojedinim goranskim mjestima, ali i mogućnost usporedbe gorskokotarskog leksika s leksikom u centralnim hrvatskim kajkavskim dijalektima, u (nekim) dijalektima slovenskog jezika, u čakavštini itd., što bi našoj znanosti moglo pružiti vrijedne rezultate i pomoći u traženju odgovora na više veoma složenih pitanja.

²⁹ Višestruko je, naime, sretnom okolnosti da je raskošno nadareni I. G. Kovačić bio iz Lukovdola. Spominjem samo to da mu je ta činjenica omogućila stvaranje poezije na temelju idioma koji čuva znatnu količinu veoma starih gorskokotarskih osobina. K tomu, taj idiom nema diftonga ili glasova (osim *šwa*) što bi ih bilo nešto teže pismom fiksirati.

lektalna poezija Goranâ, vidjeli smo već, tiska se i u najnovije doba³⁰, a pri-

³⁰ Posebice spominjem dječje pjesništvo, koje je u prikladnom izboru objavljeno u *Antologiji hrvatskog dječjeg kajkavskog pjesništva* (uredio Ernest Fišer), *Kaj*, IX/1976, br. 3—5.

³¹ *Goranin* je izlazio u Delnicama od 1936. do 1941, a *Gorski kotar* u Zagrebu od 1939. do 1941.

Josip Lisac

Summary

THE PROBLEM OF VOCABULARY RESEARCH IN GORSKI
KOTAR

In spite of some attempts, the vocabulary of the Croato-Serbian language-diasystem of Gorski kotar has been insufficiently studied so far.

The first printed vocabulary of a speech from Gorski kotar is the one included in »Brodmoravičko narječje«, a paper by Viktor Jurković (1969). This modest but important selection from the Brod Moravice vocabulary is illustrative. This article represents a very short survey of that selection, but also of other glossaries and vocabularies, both printed and unprinted, together with the glossaries accompanying folk and dialect literature. In addition, the possibility of using the existing dialect records for lexicographical purposes are considered (i.e. to what extent literature and newspaper articles written in the dialect of Gorski kotar can be used).